

Fylkesmannen i Aust-Agder

TILRÅDNING FRA FYLKESMANNEN I AUST-AGDER TIL MILJØDIREKTORATET OM VERN AV OMRÅDE TILBUDT FOR FRIVILLIG VERN:

Langbergsheia og Mannfallknuten naturreservat

Birkenes og Froland kommuner
August 2015

Foto: Jon T. Klepsland

Innhold

1. FORSLAG	3
2. HJEMMELSGRUNNLAG	3
3. VERNEVERDIER	3
4. ANDRE INTERESSER.....	4
5. SAKSBEHANDLING	4
BAKGRUNN.....	4
PLANPROSESS	4
6. FORVALTNING, ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER	5
Høringsinstanser.....	5
Høringsuttalelser	5
Fylkesmannens kommentarer.....	8
7. FYLKESMANNENS TILRÅDNING	9
VEDLEGG 1 - OMRÅDEBESKRIVELSE	10
VEDLEGG 2 – VERNEFORSKRIFT	13

1. Forslag

Fylkesmannen i Aust-Agder legger med dette fram forslag om vern av et område tilbudt for frivillig vern i Aust-Agder fylke. Tilrådommen omfatter Langebergsheia og Mannfallknuten naturreservat i Birkenes og Froland kommuner. Området foreslås vernet som naturreservat i medhold av lov 2009-06-19 nr. 100: Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven).

Området utgjør et totalareal på ca. 3307 daa. Totalt produktiv skog er 1823 daa. Verneforslaget har regional verneverdi: **.

Utkast til verneplan ble sendt på både sentral og lokal høring 27.4.2015. Høringsfrist var 19.6.2015.

2. Hjemmelsgrunnlag

Området foreslås vernet som naturreservat i medhold av lov 2009-06-19 nr. 100: Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) § 37.

3. Verneverdier

Et vern av det foreslåtte området vil sikre arealer med store verneverdier. Området er registrert med regional verneverdi **.

Vurderingen om å ta det foreslåtte området videre baseres i hovedsak på at dette arealet utmerker seg med å inneha flere regionalt viktige skogtyper. Gammal eikeblandingsskog med høgt innslag av gamle eiketrær, gammel furuskog og større forekomster av barlind og osp.

Området omfatter relativt store naturverdier knyttet til hhv. eikeblandingsskog, gammel furuskog og større forekomster av barlind. Flere relativt krevende gammelskogsarter er påvist, flest tilknyttet eik, men i noen grad også tilknyttet furu, osp og barlind. Flest funn av rødlistearter er det gjort innen gruppen vedboende sopp, men det er også gjort funn av regionalt sjeldne og krevende arter av jordboende sopp og lav.

Verneforslaget oppfyller følgende prioriterte mangler i regionen ved dagens skogvern (Framstad m. fl. 2010);

- *Lavlandsskog (boreonemoral sone)*
- *Edelløvsskog (gammel eikeblandingsskog)*
- *Boreal løvblandingsskog (ospeskog)*

Etter Fylkesmannens vurdering tilfredsstiller området kriteriene a), b) og c) i naturmangfoldloven (nml) § 37 for områder som kan vernes som naturreservat:

- *inneholder truet, sjelden eller sårbar natur*
- *representerer en bestemt type natur*
- *på annen måte har særlig betydning for biologisk mangfold.*

4. Andre interesser

Området brukes til jakt, fiske og annet friluftsliv. Alt areal som foreslås vernet har status som landbruk-, natur- og friluftslivsområde (LNF-område) i kommuneplanens arealdel.

Miljøvernabdelingen er for øvrig ikke kjent med at det er knyttet andre interesser til området.

5. Saksbehandling

Bakgrunn

Gjennom behandling av St.meld. nr. 25 (2002-2003) sluttet Stortinget seg til Regjeringens innstilling om en kraftig opptrapping av skogvernet i Norge. St.meld. nr. 25 trakk opp viktige prinsipper og satsingsområder for en opptrapping av skogvernet, blant annet at et utvidet skogvern skulle følge de faglige anbefalingene fra NINA Fagrapport 54 (2002) "Evaluerings av skogvernet i Norge". En oppdatert, naturfaglig evaluering av norske verneområder med mangelanalyse og anbefalt strategi for videre vern er presentert i NINA Rapport 535 (Framstad m. fl. 2010). Denne rapporten ligger til grunn for dagens arbeid med etablering av nye verneområder.

I St.meld. nr. 25 (2002-2003) ble frivillig vern trukket fram som en viktig strategi for det framtidige skogvernet i Norge. Frivillig vern innebærer at skogeier(e) tilbyr staten vern av egen skog. Miljøvernemyndighetene vurderer tilbudet og iverksetter naturfaglige registreringer for å kartlegge verneverdier. Om det etter en slik registrering vil være aktuelt å fremme et verneforslag for det aktuelle arealet, skal det gjennomføres forhandlinger med grunneier om avgrensing, verneforskrifter og økonomisk erstatning. Når staten og grunneier er kommet til enighet om disse punktene, skal området gjennomgå saksbehandling i tråd med naturmangfoldloven.

Bevilgningen til frivillig vern for 2015 har økt betydelig, og midlene skal gi grunnlag for opprettelse av flere verneområder i løpet av 2015. Arbeidet omfatter både frivillig vern og vern på eid grunn (Statskog og OVF).

Planprosess

Naturfaglige registreringer ble gjennomført i september 2011, og er rapportert i lokalitetsdatabasen for skogområder <http://borchbio.no/narin/>. Jon T. Klepsland har stått for feltarbeid og rapportering.

En oppsummering av de naturfaglige registreringene er foretatt under presentasjonen av området i høringsforslaget og ligger vedlagt.

Formell oppstart av verneplanen for Langebergsheia og Mannfallknuten naturreservat ble kunngjort i brev til grunneierne og aktuelle foreninger og lag datert 10.3.2015, i Agderposten 13.3.2015 og i Frolendingen og i Birkenesavisa 18.3.2015.

Utkast til verneplan ble sendt på sentral og lokal høring i brev av 27.4.2015 og kunngjort i Agderposten påfølgende uke. Høringsfrist ble satt til 19.6.2015.

6. Forvaltning, økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget om vern av skogreservatet vil etter vår vurdering medføre små kostnader for forvaltningen.

Det vil bli aktuelt å utarbeide og oppføre informasjonsplakat i området. Området omfatter ingen verdier knyttet til skjøtselavhengige habitater, og er etter dagens kunnskap ikke truet av uønskede, svartelista arter. Friluftsliv og eventuelt jakt bør med dagens bruk kunne avklares uten egen plan. Behovet for forvaltningsplan er derfor etter Fylkesmannens vurdering derfor begrenset per dags dato.

Vi anser oppsynsbehovet i området som lite, og forutsetter at Statens Naturoppsyn tillegges oppsynsmyndighet i reservatet.

Høringsinstanser

Verneplanen ble sendt på **lokal høring** til følgende personer/instanser:

Grunneiere i området, Dag Heintz (Statens forhandler), Åmli kommune, Aust-Agder fylkeskommune, samt følgende berørte brukerorganisasjoner, regionale og statlige etater, næringsinteresser og lokale interesseorganisasjoner: NIVA - Sørlandsavdelingen, NJFF Aust-Agder v/Olav Schrøder, Aust-Agder bondelag, Aust-Agder Bonde- og Småbrukarlag v/, Norsk Zoologisk forening Sørlandsavdelingen, Norsk Ornitologisk forening avdeling Aust-Agder, Agder Soppforening v/Anne Lise Fonneland, Naturvernforbundet i Aust-Agder v/Stig Rubach, Agder naturmuseum og Botanisk Hage, Aust-Agder turistforening, Agder Historielag, Statens vegvesen - region Sør, Agder energi.

Verneplanen ble sendt på **sentral høring** til følgende etater og organisasjoner:

Biologisk institutt, Universitetet i Oslo, Den Norske Turistforening, Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard (2 eks), Forsvarsbygg, Friluftslivets fellesorganisasjon, Friluftsrådene Landsforbund, Jernbaneverket, Luftfartstilsynet, Natur og Ungdom, NHO Reiseliv, Norges Bondelag, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Norges Geologiske Undersøkelser, Norges Miljøvernforbund, Norges Naturvernforbund, Norges Orienteringsforbund, Norges Skogeierforbund, Norges vassdrags- og energidirektorat, Norsk Biologforening, Norsk Bergindustri, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norsk Botanisk Forening, Naturhistorisk museum, Norsk Industri, Norsk institutt for naturforskning, Norsk institutt for skog og landskap, Norsk Organisasjon for Terrengsykling, Norsk Orkideforening, Norsk Ornitologisk Forening, Norsk Sau og Geit, Norskog, Norsk Zoologisk Forening, Riksantikvaren, SABIMA, Statens landbruksforvaltning, Statens Kartverk, Statkraft SF, Statnett SF, Stedsnavntjenesten for Østlandet, Statskog SF, Universitetets naturhistoriske museer og botanisk hage, Vegdirektoratet, WWF – Norge.

Høringsuttalelser

Ved fristens utløp kom det inn tilbakemeldinger fra:

- Direktoratet for mineralforvaltning (DMF)
- Forsvarsbygg
- Kartverket
- Norsk organisasjon for terrengsykling (NOTS)
- Aust-Agder fylkeskommune
- NVE
- NJFF-Aust-Agder
- Aust-Agder orienteringskrets (AAOT)
- Språkrådet
- WWF – Norge

- Statens vegvesen

Direktoratet for mineralforvaltning (DMF)

DMF har sjekket NGU sine databaser for området og har pr. i dag ikke funnet registrerte mineralske forekomster eller tildelte bergrettigheter.

I DMF sitt eget register over gamle gruveåpninger, deponier, velter og andre landskapsendringer fra mineraluttak har vi ikke opplysninger om tidligere gruveaktivitet.

Forskriften bør åpne opp for ferdsel i forbindelse med leting etter mineralske forekomster, jf. § 8 i mineralloven. Dette gjelder konkret overflyging med sensorutstyr i forbindelse med nasjonale registreringsprogram, og prøvetaking med håndholdt hammer.

Forsvarsbygg

Forsvarsbygg hadde i løpet av fjoråret en dialog med Miljødirektoratet angående presisering av unntak fra ferdselsforbudet for luftmilitær operativ virksomhet. Dette unntaket er reflektert i de siste skogvern saker i blant annet Telemark, Sør- og Nord-Trøndelag fylker.

Forsvarsbygg anmoder derfor om at det i verneforskriften for Langebergheia-Mannfallnuten naturreservat tas inn følgende nytt underpunkt i §6:

§6 Generelle unntak fra ferdselsbestemmelsene

Ferdselsbestemmelsene i § 5 annet ledd er ikke til hinder for:

...

x) Landing og start med Forsvarets luftfartøy

Kartverket

Kartverket påpeker at Språkrådet har i brev 18. mai 2015 meddelt Fylkesmannen at det er reist navnesak på navnet Langebergheia-Mannfallnuten naturreservat. Lov om stadnamn av 18. mai 1990 nr. 11 § 1 fastslår at når staten skal fastsette stedsnavn eller skrivemåten av dem skal nevnte lov følges. Kartverket har igangsatt arbeidet med behandling av saken.

Kartverket minner Fylkesmannen om at han må vente til Kartverket har gjort vedtak om skrivemåten på navnet på naturreservatet før navnet tas i bruk. Kartverket anmoder derfor om at Fylkesmannen avventer oversendelsen av saken til Miljødirektoratet til etter Kartverkets vedtak i navnesaken.

Videre forutsetter vi at vernemyndigheten melder inn det fullstendige navnet på naturreservatet til Kartverket for registrering i Sentralt stedsnavnsregister (SSR) ved Kartverket etter at vernet er vedtatt i Statsråd. Vi viser her til lov om stadnamn av 18. mai 1990 nr. 11 § 12.

Når det gjelder vernekartet vises til at datasettet for naturvernområder og forslag til verneområder, inngår fra 1. januar 2015 i det offentlige kartgrunnlag, jf. plan- og bygningsloven § 2-2 og kart- og planforskriften kapittel 2. Det offentlige kartgrunnlaget skal danne kunnskapsgrunnlag for avgjørelser etter plan- og bygningsloven.

Norsk organisasjon for terrengsykling (NOTS)

NOTS sitt utgangspunkt er at Stortinget gjennom friluftsloven § 2 har foretatt en interesseavveining som bør respekteres. Avvik fra friluftslovens hovedregel bør derfor bare skje der reelle, faktabaserte og tungtveiende vernehensyn tilsier det.

NOTS informerer også om at sykling er med tiden blitt en aktivitet som utøves til alle årstider, og foreslår at det lages en formulering som likestiller sykling vinterstid med annen ikke-motorisert ferdsel (ski, truger, hundekjøring osv.), altså at det kan sykles på «tilfrosset snødekt mark».

Aust-Agder fylkeskommune

Fylkeskommunen kommenterer på ordlyden i verneforskriften. Det er et generelt forbud mot bålbrekking i § 3, mens det i § 4 åpnes opp for bålbrekking med tørrkvist eller ved man selv bærer med seg inn i reservatet, i samsvar med gjeldende lovverk.

Fylkeskommunen oppfatter disse to paragrafene som litt forvirrende, og kan kanskje omskrives til at det ikke er tillatt å hugge ved til bålbrekking, dersom det er dette som er hensikten med forbudet.

NVE

NVE har foretatt en enkel gjennomgang av høringsdokumentene og kan ikke se at det foreslåtte naturreservatet eller foreslåtte verneforskrifter er i konflikt med vassdragsinteresse eller kjente energiressurser.

NJFF-Aust-Agder

NJFF-Aust-Agder støtter frivillig vern av skogområder. Området vil sikre leveområder for vilt i framtida. NJFF-Aust-Agder forventer at verneforskriften åpner for både jakt og fiske.

Aust-Agder orienteringskrets (AAOT)

Norges Orienteringsforbund og Aust-Agder Orienteringskrets (AAOK) støtter på et generelt grunnlag vern av sårbare og viktige naturområder med tanke på å ivareta det økologiske mangfoldet i Norge, og ser positivt på frivillig vern av naturreservatet.

Norges Orienteringsforbund og AAOK har imidlertid følgende kommentarer til de bestemmelsene som gjelder generelt for naturreservater. Vårt hovedanliggende er at orientering tillates i verneområdet. AAOK ber derfor om at verneforskriftens bestemmelser nevner at orienteringsløp i området er tillatt, slik at det ikke hersker noen tvil om dette. Slik verneforskriften er utarbeidet er det uklart om orienteringsløp sorteres under vanlig ferdsel eller om det sorteres under idrettsarrangementer. AAOK synes termen idrettsarrangement under § 3 punkt 4 er en for generell begrensning når en tenker på ferdsel mellom kontrollpunktene (postene) i et orienteringsløp eller i forbindelse med turorientering. Samlingsplass vil uansett plasseres utenfor det vernede området eller i tilknytning til opparbeidet vei i området.

AAOK mener også muligheten for å søke dispensasjon, jf. § 7 punkt 1, er en altfor omfattende prosedyre for å få tillatelse til å plassere kontrollpunkter (poster) innenfor et naturreservat i forbindelse med et orienteringsløp eller turorientering.

Språkrådet

Grunnet usikkerhet rundt uttale og skriveform av naturnavn har Språkrådet bedt Kartverket om å reise navnesak på disse to naturnavnene. Fylkesmannen må vente til det er gjort vedtak om skrivemåten av disse før de tas i bruk som navn på naturreservatet. Når det gjelder sammensetningsmåten vil vi i samsvar med vanlig praksis tilrå å droppe tankestreken og heller kalle området «Langeberg(s)heia og Mannfall (k)nuten naturreservat».

WWF – Norge

Uttrykker sin støtte til verneforslaget.

NJFF-Aust-Agder

Norges jeger- og fiskerforbund i Aust-Agder har en innvending til verneforskriftens § 6. De ønsker samme ordlyd for uttransport av syke og skadde bufe som for uttransport av felt hjortevilt. De mener

det bør stilles samme krav til transportmiddel, ettersom de ikke ser den store forskjellen i hva som transporteres. Derimot ønsker de *ikke* meldeplikt for uttransport av felt hjortevilt.

Statens vegvesen, WWF-Norge, Jernbaneverket, og NVE

Overnevnte instanser hadde ingen merknader til høringsforslaget.

Fylkesmannens kommentarer

Direktoratet for mineralforvaltning

Fylkesmannen har forståelse for at Direktoratet ønsker å ivareta potensielle muligheter for utvinning av mineralske ressurser i området. Vi er imidlertid av den oppfatning at så lenge det ikke foreligger konkrete funn som er planlagt utnyttet, eller konkrete anlegg man ønsker å ivareta eller vedlikeholde på vernetidspunktet, så gir § 8 *Generelle dispensasjonsbestemmelser* tilfredsstillende mulighet for behandling av potensielle, fremtidige saker innenfor interessefeltet, herunder behov for ferdsel. Vi tilrår derfor verneforskriften uten spesifikke tillegg eller endringer knyttet til mineralske ressurser.

Forsvarsbygg

Fylkesmannen regner med at momentet som Forsvarsbygg ønsker tillegges i verneforskriften § 6 er avklart med Miljødirektoratet, og vi har derfor endret verneforskriften etter Forsvarsbygg sitt innspill.

Kartverket

Fylkesmannen har i dialog med Kartverket fått forespeilet at et vedtak i navnesaken kan være klart tidlig i september 2015, og avventer endelig navnsetting på naturreservatet inntil videre.

Norsk organisasjon for terrengsykling (NOTS)

I verneforskriften § 5 pkt. 3 står det at bruk av sykkel utenom eksisterende veier og stier er forbudt. Til tross for dette forbudet og retningslinjen om at all ferdsel skal skje varsomt med hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner, er det altså ikke begrensninger for bruk av sykkel på eksisterende stier. Dette gjelder også vinterstid på snødekt mark.

Dette med bruk av «fatbike» også på snø reiser en ny problemstilling som Fylkesmannens mener må løftes høyere i miljøforvaltningen. Det vil si at Miljødirektoratet må ta et standpunkt i forhold til å likestille sykkelbruk vinterstid med annen ikke-motorisert ferdsel.

Aust-Agder fylkeskommune

Fylkesmannen har tatt innspillet til etterretning og rettet opp i verneforskriften §§ 3 og 4 vedrørende bålbrekking.

NVE

Innspillet er tatt til etterretning.

NJFF-Aust-Agder

Verneforskriften åpner for både jakt og fiske, jf. § 4-2.

Aust-Agder orienteringskrets (AAOT)

Det generelle forbudet mot arrangement av idrettsarrangement, jf. verneforskriften § 3-4, er en generell retningslinje som forvaltningsmyndigheten har lagt seg på for å verne om verneverdiene i alle verneområder som opprettes som naturreservatet. Som AAOK selv kommenterer er det mulighet å søke om dispensasjon til gjennomføring av idrettsarrangement, jf. verneforskriften § 7-1. Forvaltningsmyndigheten ønsker å ha kontroll på aktiviteten i verneområdet for å best mulig kunne ivareta verneverdiene, og kommer til å la forskriftens ordlyd forbli uforandret.

Språkrådet

Fylkesmannen avventer endelig fastsettelse av naturreservatets navn inntil Kartverket har fattet vedtak i navnesaken og orienterer herved Miljødirektoratet om situasjonen. Fylkesmannen støtter imidlertid Språkrådet sitt navneforslag.

7. Fylkesmannens tilråkning

Fylkesmannen tilrår at området vernes som naturreservat med avgrensning som i høringsforslaget, og anser Langebergsheia og Mannfallknuten som et egnet navn på reservatet. Endelig fastsetting av navn er avhengig av Kartverket sitt vedtak i navnesaken.

Vedlegg 1 - Områdebeskrivelse

Lokalitet: Langebergheia- Mannfallnuten naturreservat

Kommune: Birkenes og Froland

Fylke: Aust-Agder

Kartblad: 1512 II

Verneverdi: ** (regional verdi)

Vegetasjonssone: Boreonemoral, sørboreal og mellomboreal

Areal: 3300 dekar

Området utgjør et brokete og naturmessig variert område emd viktige naturkvaliteter knytte til flere skogtyper. Omfattende hogst som er foretatt i nyere tid danner lange kiler og armer inn i området og arrondering av området noe vanskelig.

Nesten hele området er preget av fattige vegetasjonstyper. De naturtypelokaliteter som ble registrert under kartlegging av biologisk mangfold i Langebergheia-Mannfallnuten var det relativt store naturverdier knyttet til hhv. Eikeblandingskog , gammel furuskog og større forekomster av barlinf. Flest funn av rødlistearter er det gjort innen gruppen vedboende sopp, men også funn av regionalt sjeldne og krevende arter av jordboende sopp og lav ble registrert.

AVGRENSNING OG ARRONDERING

Innenfor rammene av det opprinnelige undersøkelsesområdet er det flere tilnærmet likeverdige alternativ for avgrensning av verneverdig areal. Her er det presentert to alternativ (h.h.v. heltrukken og stiplet omriss), og flere alternativ er mulig ved ulike kombinasjoner av heltrukken og stiplet omriss.

Verneforslaget med heltrukken linje rammer inn det verneverdige arealet på en mer konsentrert måte enn det stiplede alterbativet, uten at det i nevneverdig grad går ut over arronderingen m.h.t. eksisterende naturverdier eller lokaltopografi. På kartet fremstår likevel stiplet alternativ som noe mer "ryddig".

Stiplet alternativ inkluderer relativt store areal med impediment og annet areal med lav naturverdi. Nærmere bestemt består forskjellene mellom heltrukken og stiplet alternativ av: 1) strekningen Skrelleheia-Eikebergsåsen er i stor grad høytliggende og glissen knausfuruskog, åpen hei, myr og småtjern med lav naturverdi. Lengst nordvest (nord for kjerneområde 2) er det dessuten foretatt plukkhogst av furu for få tiår tilbake. Det er også hogd i høytliggende dalføre rett sørvest for kjerneområde 3. 2) Langebergheia i sørøst består av glissen knausfuruskog og åpen, grunnlendt fattighei med generelt svært lav naturverdi. Positive egeneskerper ved arealet som gjør at det kan vurderes inkludert i et verneområde er at det forekommer spredte relativt gamle furutrær på 200(-300) år, og at store deler av området har vært utsatt for skogbrann få år tilbake, noe som har generert en del stående død furu. Derimot er det negativt at en slik avgrensning vil inkludere en relativt lang strekning av en bred høyspentlinje som krysser Langebergheia i øst-vest retning. Ved å følge heltrukken linje unngår man i stor grad kraftgaten. 3) på nordøstsiden av Mannfallnuten er det furuskog uten nyere inngrep, men arealet tilhører et annet landskapsrom, og kvalitetene er ukjente (ikke besøkt pga ikke lett tilgjengelig fra sør). 4) mot øst finnes det flere avgrensningsalternativ m.h.t. arrondering og grad av restaureringsareal man ønsker å inkludere. Restaureringspotensialet for uthogde areal er generelt ganske dårlige. Heltrukken linje representerer et alternativ hvor nesten alt uthogd areal er utelatt, mens stiplet alternativ i

større grad inkluderer slik skogmark. I begge tilfeller er det valgt å holde en stor hogstflate mellom kjerneområde 3 og 6 utenfor verneforslaget. Man kan evt vurdere å inkludere også dette arealet, men restaureringspotensialet er temmelig dårlig. Et nesten like godt alternativ kan være å ekskludere både denne hogstflaten og kjerneområde 6 (med omegn), noe som gir et "penere" omriss av verneområdet uten at det går på bekostning av spesielt store naturverdier. Uansett, p.g.a. de relativt omfattende uthogstene som har funnet sted i lavereliggende skog i øst, blir arronderingen av vernverdig areal mindre god m.h.t. landskapstopografi.

SKOGSTRUKTUR/PÅVIRKNING

Omfattende hogst er foretatt i nyere tid i nedre deler av de østvendte liene, og hogstinnngrepene danner lange kiler og armer inn i undersøkelsesområdet både sør for kjerneområde 1 og mellom kjerneområde 3 og 6. En liten dalgryte sørvest for kjerneområde 3 er også relativt nylig hogd ut. Hogstene gjør det vanskelig å presentere et velarrondert verneforslag. Nyere hogstflater og ungsog etter hogst for noen få tiår tilbake er i stor grad valgt holdt utenfor de alternative verneforslag.

Gran opptrer naturlig og stedeget i området, men det er også plantet inn noe gran, og mange steder er den dessuten i kraftig ekspansjon på bekostning av mer lys- og varmekrevende treslag. Kjerneområde 3 er spesielt sterkt berørt av ekspansjonen og preges av til dels tette bestander av ung til middelaldret gran. Et eventuelt vern bør følges opp med planmessig tynning eller bekjempelse av gran i noen områder.

Eikeskogsbestandene bærer tydelig preg av gjentatte hogstinnngrep opp gjennom historien. Forholdsvis mye eik er tatt ut fra de mest produktive partiene så sent som for 40-50 år siden. Utenfor verneforslaget (rett sør for kjerneområde 1) er det også tatt ut mye eik for bare 10-20 år siden. Tross tidligere gjennomhogster finnes det spredte biologisk gamle eiketrær (ca. 150-300 år), og det er tilstrekkelig mange til at deres biologiske rolle som kontinuitetsэлемент ikke er helt utspilt.

Furuskogene har en noe varierende snittalder avhengig av tidligere påvirkningsgrad, men typisk er den dominerende aldersklassen 80-140 år. Området utmerker seg f.ø. positivt ved forholdsvis høyt innslag av biologisk gammel furu (200- 400(-500) årige trær), fremfor alt innenfor kjerneområde 5, men også spredt ellers i området.

Dødvedelementer opptrer som ellers i landskapet bare ganske sparsomt, og dødvedkontinuiteten er generelt lav for alle treslag. Innenfor kjerneområdene er det likevel lokalt forhøyede verdier av død ved av eik og osp. På Langebergheia er det stedvis en del stående død furu grunnet skogbrann for noen få år siden.

ARTSMANGFOLD

Flere relativt krevende gammelskogarter er påvist, flest tilknyttet eik, men i noen grad også tilknyttet furu, osp og barlind. På grunn av stort sett fattige vegetasjonstyper og mye grunnlendt og marginal skogsmark er potensialet for krevende markboende arter lavt. Likevel er det gjort funn av regionalt sjeldne og krevende mykorrhiza-sopp i lågurt-preget eikeskog innenfor kjerneområde 1.

I mer detalj så er karplantefloraen generelt artsfattig og triviell, men tilknyttet lågurt-preget eikeskog opptrer små mengder breiflangre og skogsvingel. Området utmerker seg f. ø. med en usedvanlig stor forekomst av barlinf, spesielt innenfor kjerneområde 3.

Lavfloraen er mer spesiell med innslag av enkelte krevende epifyttiske arter på eik. Spesielt nevneverdig er funn av *Caloplaca lucifuga*, *Bacidia biatorina*, breinål (*Calicium adpersum*)

og rustdoggnål (*Sclerophora coniophaea*). Lobarion-arter opptrer kun spredt, og fremst på eldre eik og osp.

Av vedboende sopp er det gjort funn av noen moderat kontinuitetskrevenne arter på eik som oksetungesopp, ruteskorpe, eikenarreskål, eikeildkjuke og *Lentaria byssiseda*. *Phlebia georgica* er funnet på gammel barlind, mens det på furu kun er gjort funn av de svake signalartene furustokkjuke og blodkjuke. Trolig også potensial for moderat krevenne arter på død ved av osp, selv om ingen slike er påvist. Mangfoldet av krevenne furuvedspesialister kan også være høyere enn det som foreløpig er kjent.

Av jordboende sopp er de to sjeldne sørlandssoppene myk brunpigg og grønn fåresopp funnet innenfor kjerneområde 1. Den litt krevenne lodnesølvpigg er også funnet et par steder.

VERNEVERDIER

Langebergheia-mannfallnuten utgjør et brokete og naturmessig variert område med viktige naturkvaliteter knyttet til flere skogtyper. På grunn av relativt omfattende uthogst av lavereliggende areal i øst er det imidlertid vanskelig å presentere et velarrondert verneforslag, og det finnes flere nenlunde likeverdige avgrensingsalternativer. Deler av verneforslaget er dessuten betydelig negativt berørt av ekspanderende gran, og et eventuelt vern bør følges opp med planmessig tynning eller bekjempelse av gran i visse områder.

Områdets største naturverdier er knyttet til flekkene med eikeblandingsskog (spesielt hvor det er innslag av både biologisk gammel eik og lågurtpreget rasmarkseikeskog), den relativt store forekomsten av (til dels gammel) barlind, og til det relativt høye innslaget av biologisk gamle furutrær (200-500 år). De spesielle naturkvalitetene er fanget opp på en tilfredsstillende god måte av kjerneområdene/naturtypeavgrensingene, mens mellomliggende areal er av gjennomsnittlig kvalitet for regionen og har begrenset funksjon utover det å kunne forvalte kjerneområdene samlet fremfor enkeltvis.

Området scorer ganske høyt på treslagsfordeling og gamle bartrær (furu) og edelløvtrær (eik), men ganske lavt (gjennomsnittlig) på de fleste andre parametre. Også parameteren «arter» er vurdert moderat høyt på grunn av enkeltfunn av flere regionalt sjeldne og krevenne arter. I samlet vurdering er det lagt positiv vekt på at det inngår relativt mange viktige naturtypelokaliteter, og at området lokalt har en uvanlig høy konsentrasjon av biologisk gammel furu, eik og barlind. Svak dødvedkontinuitet, litt dårlig arrondering, svakt potensial for amnne flere krevenne arter enn de påviste, og det til dels betydelige behovet for restaurering og skjøtsel setter klare begrensinger i verdivurderingen. Etter denne avveiningen anses området regionalt verneverdig.

Området vil kunne bidra til inndekking av den generelle skogvern mangelen: 1) lavlandsskog (boreonemoral sone), og kanskje (i liten grad) 2) viktig funksjonsområde for RL-arter. Av prioriterte skogtyper vil området kunne bidra på vernebehov for: 1) boreal løvblandingsskog (ospeskog); 2) edelløvskog (gammel eikeblandingsskog) (Framstad et al. 2002, 2003, 2010.)

LITTERATUR

- Framstad, E., Økland, B., Bendiksen, E., Bakkestuen, V., Blom, H. & Brandrud, T.E. 2002. Evaluering av skogvernet i Norge. – NINA Fagrapport 54.
- Framstad, E., Økland, B., Bendiksen, E., Bakkestuen, V., Blom, H. & Brandrud, T.E. 2003. Liste over prioriterte mangler ved skogvernet. – NINA Oppdragsmelding 769.
- Framstad, E., Blindheim, T., Erikstad, L., Thingstad, P.G. og Storeid, S-E. 2010. Naturfaglig evaluering av norske verneområder. NINA rapport 535. 177 s. + vedlegg.

Vedlegg 2 – Verneforskrift

FORSLAG TIL VERNEFORSKRIFT FOR LANGEBERGSHEIA- MANNFALLKNUTEN NATURRESERVAT I BIRKENES OG FROLAND KOMMUNER

Fastsatt ved kongelig resolusjonmed hjemmel i lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) § 34 jf. § 37 og § 62. Fremmet av Klima- og miljødepartementet.

§ 1 Formål

Formålet med naturreservatet er å bevare et naturmessig variert område med flere regionalt viktige skogtyper. Gammel eikeblandingsskog med høyt innslag av gamle eiketrær, gammel furuskog og større forekomster av barlind og osp.

§ 2 Geografisk avgrensing

Naturreservatet berører følgende gnr/bnr: 132/1, 132/2 og 82/22 i Birkenes og Froland kommuner.

Naturreservatet dekker et totalareal på ca. 3307 dekar. Grensene for naturreservatet går fram av kart i målestokk 1:12 000 datert Klima- og miljødepartementet De nøyaktige grensene for naturreservatet skal avmerkes i marka. Knekkpunktene skal koordinatfestes.

Verneforskriften med kart oppbevares i Birkenes og Froland kommuner, hos Fylkesmannen i Aust-Agder fylke, i Miljødirektoratet og i Klima- og miljødepartementet.

§ 3 Vernebestemmelser

I naturreservatet må ingen foreta noe som forringer verneverdiene angitt i verneformålet.

I naturreservatet gjelder følgende vernebestemmelser:

1. Vegetasjonen, herunder døde busker og trær, er vernet mot skade og ødeleggelse. Det er forbudt å fjerne planter og sopp (inkludert lav) eller deler av disse fra naturreservatet. Planting eller såing av trær og annen vegetasjon er forbudt.
2. Dyrelivet, herunder reirplasser og hiområder, er vernet mot skade, ødeleggelse og unødig forstyrrelse. Utsetting av dyr er forbudt.
3. Området er vernet mot ethvert tiltak som kan endre naturmiljøet, som f.eks. oppføring av bygninger, anlegg, gjerder, andre varige eller midlertidige innretninger, parkering av campingvogner, brakker e.l., framføring av luftledninger, jordkabler, kloakkledninger, bygging av veier, drenering eller annen form for tørlegging, uttak, oppfylling og lagring av masse, utføring av kloakk eller andre konsentrerte forurensningstilførsler, henleggelse av avfall, gjødsling, kalking eller bruk av kjemiske bekjempingsmidler. Forsøpling er forbudt. Oppstillingen av tiltak er ikke uttømmende.
4. Bruk av naturreservatet til teltleirer, idrettsarrangementer eller andre større arrangementer er forbudt.

§ 4 Generelle unntak fra vernebestemmelsene

Vernebestemmelsene i § 3 annet ledd er ikke til hinder for:

1. Sanking av bær og matsopp.
2. Jakt, fangst og fiske i samsvar med gjeldende lovverk.
3. Skadefelling av store rovdyr i samsvar med gjeldende lovverk.

4. Beiting.
5. Utsetting av saltstein
6. Brenning av bål med tørrkvist eller ved en ber med seg inn i reservatet, i samsvar med gjeldende lovverk.

§ 5 Regulering av ferdsel

I naturreservatet gjelder følgende bestemmelser om ferdsel:

1. All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.
2. Motorisert ferdsel til lands og til vanns er forbudt, herunder start og landing med luftfartøy.
3. Utenom eksisterende veier og stier er bruk av sykkel, hest og kjerre samt ridning forbudt.

§ 6 Generelle unntak fra ferdselsbestemmelsene

Ferdselsbestemmelsene i § 5 er ikke til hinder for:

1. Gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i forbindelse med ambulanse-, politi-, brannvern-, rednings- og oppsynsvirksomhet, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver som er bestemt av forvaltningsmyndigheten. Unntaket gjelder ikke øvingskjøring.
2. Landing og start med Forsvarets luftfartøy.
3. Nødvendig motorferdsel i forbindelse med uttransport av syke og skadde bufe. Kjøretøy som benyttes skal være skånsomt mot markoverflaten. Det skal gis melding til ansvarlig oppsyn for verneområdet i forkant av kjøring.
4. Nødvendig uttransport av felt elg og hjort med lett beltekjøretøy som ikke setter varige spor i terrenget.

§ 7 Spesifiserte dispensasjonsbestemmelser

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi dispensasjon til:

1. Avgrenset bruk av naturreservatet for aktiviteter nevnt i § 3 nr. 4.
2. Tiltak i forbindelse med forvaltning av vilt og fisk.
3. Oppsetting av gjerder i forbindelse med beiting.

§ 8 Generelle dispensasjonsbestemmelser

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra forskriften dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig, jf. naturmangfoldloven § 48.

§ 9 Skjøtsel

Forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan iverksette tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstand som er formålet med vernet i henhold til naturmangfoldloven § 47.

§ 10 Forvaltningsplan

Det kan utarbeides forvaltningsplan med nærmere retningslinjer for forvaltning av naturreservatet. Forvaltningsplanen kan inneholde nærmere retningslinjer for gjennomføring av skjøtsel.

§ 11 Forvaltningsmyndighet

Miljødirektoratet fastsetter hvem som skal ha forvaltningsmyndighet etter denne forskriften.

§ 12 Ikrafttredelse

Denne forskriften trer i kraft straks.